

'GÖNÜL DAĞI' DİZİSİ ÜZERİNDEN DAĞ MİTİNİN YENİDEN İNŞASI

Nursel BOLAT* , Esennur SİRER**

Gönderim Tarihi: 26.11.2024 - Kabul Tarihi: 28.03.2025

Bolat, N., & Sirer, E. (2025). 'Gönül Dağı' dizisi üzerinden dağ mitinin yeniden inşası. *Etkileşim*, 15, 12-29.
<https://doi.org/10.32739/etkileşim.2025.8.15.281>

Bu çalışma araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Öz

"Dağ" motifi geçmişten bugüne masallardan hikâyelere, efsanelerden mitlere kadar pek çok anlatıda yer almıştır. İnsanlar ulaşamadıkları ya da anlamlandıramadıkları şeylerin göklerden geldiğine inanmışlardır. Bu bağlamda "dağ", yüceliğin ve erişilmezliğin yeryüzündeki simgesi hâline gelmiştir. Türklerin bilinen en eski tarihinde de Gök Tanrı inancı mevcuttur. Gök Tanrı inancında "dağ" tanrıya ulaşmanın bir yolu olarak görülmemekte, kutsal kabul edilmektedir. Kültürel çeşitliliğe sahip Anadolu'da da "dağ" önemli bir figür ve anlatıların dikkat çeken bir motiftir. Kültürün teknoloji ile dolayımlandığı çağımızda kültür aktarımı da ekranlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Yaklaşık bir asırdır kişilerin hayatında yer edinen televizyon hikâyelerin nesilden nesile aktarımı için anlatıcı görevini üstlenmiştir. "Dağ" mitinin televizyon dizisi yoluyla kültürel olarak aktarımı konusunda yapılan çalışmada; TRT'nin proje dizileri arasında yer alan *Gönül Dağı* çalışmanın örneklemi olarak belirlenmiştir. *Gönül Dağı* dizisi yüksek reyting almasının yanı sıra yerel anlatıların doğal olarak korunduğu bir bölge olan Orta Anadolu'da geçmesi nedeniyle de dikkat çekici bulunmuştur. Çalışmada; *Gönül Dağı* dizisi betimsel analiz ve Roland Barthes'in mit kavramı ve mitsel anlatı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Yapılan betimsel analizde dizide kullanılan görsellerde dağ motifinin bulunduğu ve birçok anlatının da dağ miti çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Mitler, Barthes'in de üzerinde durduğu biçimiyle insanlar tarafından oluşturulan, zaman içinde de kalıp yargılara dönüşen durumları ifade etmektedir. *Gönül Dağı* dizisinde yaşı bir adamın hikâye anlatımından yola çıkılarak oluşturulan görsel ve işitsel anlatıda dağ miti bugünkü duygu ve davranışlara referans oluşturmaktadır. Diziden alıntılanan görsellerin betimsel analizi ve ilgili kaynakların incelenmesiyle yapılan çalışmada, geçmişte Türk dini inançları arasında bulunan dağ kültürünün zaman içinde dağ mitine dönüştüğu, bunun da teknolojik bir araç olan televizyon aracılığıyla topluma aktarıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk kültürü, mit, dağ kültürü, *Gönül Dağı*, televizyon dizisi.

* Profesör Doktor, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Samsun, Türkiye.
nurselbolat@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3986-7408

** Doçent Doktor, Üsküdar Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İstanbul, Türkiye.
esennur.sirer@uskudar.edu.tr, ORCID :0000-0003-0345-4158

RECONSTRUCTION OF THE MOUNTAIN MYTH THROUGH THE 'GÖNÜL DAĞI' TV SERIES

Nursel BOLAT* , Esennur SİRER**

Received: 26.11.2024 - Accepted: 28.03.2025

Bolat, N., & Sirer, E. (2025). 'Gönül Dağı' dizisi üzerinden dağ mitinin yeniden inşası. *Etkileşim*, 15, 12-29.

<https://doi.org/10.32739/etkilesim.2025.8.15.281>

This study complies with research and publication ethics.

Abstract

The "Mountain" motif has been featured in many narratives throughout history, from fairy tales to stories, and from legends to myths. People have believed that things they could not reach or comprehend came from the heavens. In this context, the mountain has become the symbol of sublimity and inaccessibility on earth. In the earliest known history of the Turks, the belief in the Sky God (Gök Tanrı) was present. Within this belief system, the mountain was seen as a means of reaching the deity and was considered sacred. In Anatolia, with its rich cultural diversity, the mountain remains a significant figure and a striking motif in various narratives. In our age where culture is mediated by technology, cultural transfer also takes place through screens. Television, which has been in people's lives for nearly a century, has taken on the role of a storyteller in passing down stories from generation to generation. In the study conducted on the cultural transmission of the "mountain" myth through television series; *Gönül Dağı*, one of TRT's project serials, was selected with the purposeful sampling method. In addition to receiving high ratings, the *Gönül Dağı* serials were also found remarkable because it takes place in Central Anatolia, a region where local narratives are naturally preserved. In the study, *Gönül Dağı* serials were evaluated within the framework of descriptive analysis and Roland Barthes' concept of myth and mythical narrative. In the descriptive analysis, it is seen that there is a mountain motif in the visuals used in the serials and many narratives are shaped within the framework of the mountain myth. As Barthes emphasizes, myths express situations created by people that turn into stereotypes over time. In the visual and audio narrative created based on the storytelling of an old man in the TV serials *Gönül Dağı*, the mountain myth constitutes a reference to today's emotions and behaviors. Through the descriptive analysis of visuals from the series and the examination of relevant sources, the study identifies that the ancient mountain cult, once part of Turkish religious beliefs, has evolved into a mountain myth, which is now transmitted to society through television as a technological medium.

Keywords: Turkish culture, myth, mountain cult, *Gönül Dağı*, television serials.

* Professor, Ondokuz Mayıs University, Faculty of Communication, Samsun, Türkiye.
nurselbolat@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3986-7408

** Associate Professor/PhD, Üsküdar University, Faculty of Communication, İstanbul, Türkiye.
esennur.sirer@uskudar.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0345-4158

Giriş

Toplumların yaşam biçimlerinin şekillenmesinde geçmişlerinden getirmiş oldukları inançların etkisi bilinmektedir. Tarihsel olarak geçmişi çok eski dönemlere uzanan Türk toplumunda birtakım inançların bu sürece etkisi gözlenmektedir. Zaman içerisinde değişime uğrayan inançlar kültürel yapının içinde varlıklarını sürdürmüştür. Modernleşmenin bir sonucu olarak kentleşme ile bir arada yaşama ve inançları paylaşma kültürünün zayıflaması zaman içerisinde inançların aktarım hızını da düşürmüştür. Ancak uzun süre kültürün bir parçası olarak yaşamaya devam eden inançların bir anda kaybolması da mümkün olmamaktadır. Özellikle kırsal bölgelerde ve komünal yaşamın hâlâ varlığını koruduğu yörelerde inanışlara olan bağlılığın daha güçlü bir şekilde devam ettiği gözlenmektedir.

Her ırkın ya da etnik topluluğun inanç yapısının bir kökeni ya da kendine özgü bir başlangıcı vardır. Bazı topluluklar Totemizm, bazıları Anemizm veya Naturizm, bazıları fetişizm, Türkler ise kadim şark ilmi kaynaklarının “şemiyye” olarak adlandırdığı Şamanizm’i benimsemiştir (Yörükhan, 2009, ss. 1-2). Şamanizm, eski Türklerde genelde şifacı olarak bilinen şamanlar yani esime ustaları etrafında birleşilen bir inanıştı. Ancak şamanlar tüm dinî faaliyetlerin yürütücüsü değildi. Kendilerine özgü teknikler kullanarak transa geçebiliyor, insanların baş edemedikleri durumlara ya da duygularına aracılık ediyordu (Eliade, 2012). Bu mahir kişiler, birtakım anlatılara göre, doğaüstü varlıkları aramak için zaman zaman transa geçerek gökyüzüne çıkıyor ya da yer altına yolculuklar yapıyorlardı (Drury, 1989, s. 36).

Bugün hâlâ Şamanist inanca ait gelenekler sosyokültürel yapı içerisinde varlığını devam ettirmektedir. Bunlardan biri ölünün kırkının çıkması olarak tabir edilen kırk günlük matem ve ardından mevlit okutulup yemek dağıtılması ile yapılan vedadır. Şamanizm’de biri vefat ettikten sonra yaşam enerjisinin biterek süneye dönüştüğü ve ruhunun kırk gün boyunca yeryüzünde dolaştığı inancı vardır. Kırkıncı günün ardından şaman tarafından düzenlenen ayin ile sünenin yeryüzünden ayrıldığına inanılır, ardından kurban kesilir ve bu kurbandan yapılan yemek dağıtılmış (Çirkin, 2022, s. 416). Hâlâ yoğun biçimde rastlanılan türbelere adak adanması, dilek ağaçlarına bez ya da iplik bağlaması ve nazarı önlemek amacıyla yapılan ritüeller Şamanizm’den kalan kültürel motiflerdir (Şener, 2010).

Eski inançların bugüne olan etkilerinin değerlendirilmesi genellikle üç farklı aşamada ele alınmaktadır. Bunlardan ilki tarihsel süreçte tamamen kaybolan, bugüne taşınamayan, sadece tarih kitaplarına kaydedilenlerdir. En eski tarih anlatısı kabul edilen ve M.Ö. 484-425 yılları arasında yaşayan Halikarnassoslu Herodot’un kaleme aldığı *Tarih* kitabında nakledilenlerdir. Herodot tarihi olayları anlatırken hikâyeleştirmiş ve şiirsel bir anlatıya başvurmuştur. Ondan önce ‘Logograph’ olarak adlandırılan tarih kaydediciler tarihten çok masal anlatan ya da soylulara övgüler dizen sanatın yer almadığı metinler üretmişlerdir (Herodotos, 2021, ss. viii-xiii). İkincisi; “kut” adı altında bazı inançların devam ettirilmesidir. Türk inanç sistemine göre *kut*, başta *Gök Tanrı* olmak üzere ona

yakın ve onunla ilişkili yer su ruhları, atalar ve tanrıyı yeryüzünde temsil eden kişiler olan kağan ve şamanlara verilmiş mistik güçler olarak düşünülmektedir¹. *Kut*'un ışık (nur), bade, kan, bakış, el alma, tükürük, nefes ve birtakım araçlarla aktarılacağına inanılmaktadır. Örneğin; Anadolu kültür coğrafyasında, yeni bir binanın inşasına başlanırken ya da yeni bir araba alındığında kurban kesilmesi bir gelenek olarak varlığını korumaktadır. Kurban sunulduktan sonra kanın arabaya, kişinin alnına, evin duvarına sürülmesi, koruyucu ruhun kanda olduğuna işaret etmektedir (Çeribaş, 2021, ss. 1203, 1189, 1191). Sonuncusu ise; kült olarak varlığını sürdürmekten çok mit biçiminde toplumun yaşamında yerini almış inançlardır. Türklerde bilinen en eski inanışlardan biri olan Şamanizm'de dağ önem verilen bir kùlttür. *Gök Tanrı* inancında da dağların kutsal bir ruha sahip olduğuna inanılmaktadır. Türklerin göğe ve nazarlarında büyük olan şeylere tanrı dedikleri ve büyük bir ağaç ya da büyük bir dağ gibi şeylere tapındıkları Mahmut Kaşgarî'nin *Divanü Lûgat-it Türk* adlı eserinde yer almaktadır (Yörükhan, 2009, s. 10).

Türk toplumunda eski Türk inanışlarından biri olan dağ kùltünün İslamiyet kabul edildikten sonra değişime uğramadan günümüze aktarılarak dağ mitine dönüştüğü, bu dönüşüm sürecinde de geçmişte efsanelerle, hikâyelerle, masallarla, mitlerle aktarılan inanışların bugün teknoloji ile dolayımlanmış modern görsel hikâye anlatıcısı televizyon aracılığıyla yeni nesillere aktarıldığı varsayılmaktadır. Bu varsayımdan hareketle yapılan çalışmada TRT'nin 1. kanalında yayınlanan *Gönül Dağı* dizisi örnek olarak incelenmektedir. İncelenen dizinin dağ üzerinden şekillenen bir anlatı içermesi bu çalışmaya konu edilmesinin gerekçesidir. *Gönül Dağı* dizisi; yüksek reytinge sahip olması ve dağ mitini merkeze alması nedeniyle çalışmanın örneklemini olarak seçilmiştir. Eliade; mitlerin, içinden çıktıkları kùltürle şekillendiklerini (1993, s. 50) belirtmektedir. Bu bağlamda mitler var oldukları kùltürde; dili, inancı, gelenekleri, görenekleri, sanatı şekillendirirler. Barthes'a göre mitler insanların belirli fikir, düşünce ve değerleri kavramasını, onaylamasını ve kabul etmesini sağlayarak onları doğallaştırma ve normalleştirme gücüne sahiptir. Böylece dünyayı anlama biçimi ve dünyaya yönelik bakış açısı şekillenmekte, toplumsal normların güçlendirilmesi ve sürdürülmesi sağlanmaktadır (Bingöl, 2024, s. 48).

Kùltür, zamana ve aktarıldığı araca göre değişim göstermektedir. Mitsel çözümlmeyi gösterebilimsel çözümleme ile ortaya koyan Roland Barthes; görselleri, kullanıldığı teknoloji ve anlatı ortamlarına göre çözümleme yoluna gitmiştir. Bu nedenle; yapılan betimsel inceleme Barthes'ın mitsel anlamlandırma tekniğiyle yapılmıştır.

Eski Türk İnancında Dağ Kùltü

Orta Asya'daki kùlt anlayışı Batı anlatılarındaki kùlt anlayışından farklıdır. Kùlt kavramı, Batı anlatılarında; inanma, tapınma gibi anlamlar taşıırken, Orta

¹ Hunlarda kullanılan "Tengri" yani Tanrı terimi, Çinlilerde aynı dönemlerde kullanılan "Tien" kavramına karşılık gelmektedir (Candan, 2011, s. 24).

Asya'da kült Tanrı'ya ulaşmak için kutsal kabul edilen şeylerin adıdır. Bir kült olarak dağ, Tanrı kabul edilmemekte, daha çok Tanrı'ya ulaşmada araç olarak kullanılmaktadır ve dağlarda yapılan ayinler, törenler de bu amaca hizmet etmektedir (Ergun, 2004, s. 16).

Eski Türklerden günümüze taşınan kutsal dağ kültü daha çok Yer-Su ve Gök-Tanrı inançlarıyla bağlantılı olarak gelişmiştir. Ruhsal yönetici mekanizma veya başka bir ifade ile kozmik hiyerarşi fikri *Gök Tanrı* inancının özünü teşkil etmektedir. *Gök Tanrı* inancında inanılan-tapılan; gökyüzü değil gökyüzünün simgelediği kutsallıktır. Türk mitolojisindeki anlatılarda Türk kağanlarının *Gök Tanrı* ile bağlantılı olduklarına inanılmaktadır (Candan, 2011, s. 24). Dolayısıyla göğe yakın olmak, kutsal olana yakın olmak anlamına geldiği için her zaman arzu edilen bir şey olmuştur. Gökyüzü insana, bugün nasıl görünüyorsa eskiden de sonsuz ve aşkın görünmekteydi. Göğün kutsallığı da sahip olduğu bu yükseklik ve aşkınlık özelliklerinden ileri gelmektedir. Kutsal Gök, *Gök Tanrı* ikinci planda kalsa da 'yükseklik', 'yükselme', 'merkez' gibi sembeler dinî açıdan da etkin kabul edilmektedir" (Eliade, 2003, s. 114). Yüksekliği nedeniyle göğe atfedilen bu kutsiyet, ona yakın olan her şeye de atfedilmektedir. Dolayısıyla "dağ", yüksek olmasının yanı sıra göğe yakın olması nedeniyle de kutsal olarak görülmektedir. Gök ile yerin birleşme noktası ya da dünya ekseninin geçtiği bölge olarak kabul edilmektedir. Eliade'nin vurguladığı üzere dağ; aynı zamanda, "farklı kozmik alanlar arasında yolculuk yapılabilecek bir yer" (2003, s. 114) olarak da görülmektedir. Böylece dağ dinsel ve simgesel değeri oldukça fazla olan bir merkeze dönüşmektedir.

Eski Türklerdeki dağ kültü ve ayinleri, yer-su kültürüyle birlikte de gelişmiştir. Dağ; yer-su kültürünün içerdiği ülke, su, yer, orman gibi diğer unsurlarla birlikte yurt anlamı kazanmıştır. Göktürklerin Orhon Yazıtları'nda yer verdiği *ıduk yer-sub* (mukaddes yer-su) biçimindeki ifadelerle göre; yer-su hem koruyucu ruhlar hem de yurt olarak kabul edilmektedir.² *Ecumiz apamız tutmuş yer-sub* (atalarımızın idare ettiği yer-su) ifadesinde bulunan yer-su, vatan kültü olarak anılan yer-sudur. Kült kabul edilen vatan yer-suyu; ormanları, Ötüken'i ve Budun İnli Dağları'nı temsil etmektedir (İnan, 1986, s. 48). Altay ve Güney Sibirya bölgesinde yaşayan Türk halkları tarafından gökteki Tanrı Ülgen ve yerdeki Yerlik adına kurbanlar sunulmaktadır. Ancak burada sunulan kurbanların da aslında dağ için sunulduğu bilinmektedir (Akgün, 2007, s. 140). Orta Asya dağ kültüründe her dağın koruyucu bir ruhu olduğuna inanılır, bu ruhların yardımına ihtiyaç duyulduğunda da dağların tepelerine çıkılarak dağ ruhuna dilek dilenip kur-

² Yer-su; tabiatın güçleri olarak yer-suların; (ülke, ülkenin dağları, ormanları, suları, yeri vb.) hepsinin vatana ait kabul edildiği ve kutsal, yani *ıduk* olması nedeniyle korunması gerektiği inancına dayanır. Bu inanç gereği *ıduk* yerlerde yetişen ağaçlar ve ormanlar da kutsal kabul edilir ve kesilmez. Atalar kültü; topluma önder olan kişiyi kutsama pratiğine dayanır ve patriarkal aile yapısının egemenliğindeki diğer toplumlarda da görülür. Günümüz Türk toplumunda; türbelere, kümbetlere, yatırlara, evliyalara ve erenlerin bulunduğu mekânlara yapılan ziyaretler Atalar kültü ile bağlantılıdır. Ölü kültü ise halkın kendi ölümlerinin ruhunu kutsamasıyla ilgilidir (Güngör, 2007, ss. 1-2).

banlar sunularak ayin yapılırdı (İnan, 1998, s. 472). Dolayısıyla dağları kutsal kabul etmek ve dağlara kurban sunmak Türk toplumunda yerleşmiş bir inanıştır ve bugün hâlâ devam etmektedir.

Türklerin Anadolu'ya yerleşmeye başladığı 11. yüzyıldan itibaren buradaki bazı dağlar ve yüksek tepeler dağ kültürüne konu olmuş -tıpkı Orta Asya'dayken olduğu gibi- ancak bu defa İslami bir görünüm altında mübarek mekânlar olarak dillendirilmiştir (Ocak, 1993, s. 402). Kurbanlar, yüksek dağ tepelerinde kesilmiş, toplumda ün kazanmış saygı duyulan kimselerin mezarları yüksek dağ başlarına yapılmıştır (Ögel, 2006, s. 290). Sonrasında bu dağlar gömülen ve orada yaşadığı bilinen kimselerin ismiyle anarak kültürel özelliğini zamanımıza kadar taşımışlardır (Baş, 2013, s. 176). Geçmişten günümüze hangi coğrafyaya giderse gitsin, hangi dine girerse girsin kendileriyle birlikte geleneksel inanışlarını da büyük oranda muhafaza eden Türklerin yağmur duası için dağa çıkmaları da bu bağlamda dikkat çeken ve öteden beri uygulaya geldikleri törenlerden biri olmuştur (Polat, 2007, s. 283).

Orta Asya'dan Anadolu'ya, Kutsal Dağ Anlayışındaki Değişim

Eliade'nin de belirttiği üzere mit; hikâyeleri, anlatıları ve söylenceleri temsil etmektedir. Mitlerde adı geçen varlıklar ise kutsallıkları ile öne çıkmaktadır. Mitler; hikâye anlatan bir varlık (*homo narrans-homo loquens*) olan insanın ihtiyacından doğmuştur. İnsanoğlu, dünya üzerinde evrenin yaratılışı konusunda ona yol gösterecek imgesel ve alegorik anlatıya sahip hikâyelere gereksinim duymaktadır. Hikâyeler inananlar arasında dilden dile dolaşırken topluma özgü hayal gücünün de etkisiyle efsanelere dönüşmektedir. Zaman içinde de ülküsel bir kavramı karşılamaktadır (Eliade, 1993).

Orta Asya'daki kült anlayışı Anadolu'da yerini mitsel inanışlara bırakmıştır. Bu inanışlardan biri de kutsal dağ inanışıdır. Orta Asya'dan Anadolu'ya taşınan dağ kültürü inançtan çok insanların kendilerini mutlu ve güvende hissettiği söylenceler ile dağ mitine dönüşmüştür. Anadolu'da neredeyse her köyde her kasabada kutsal kabul edildiği için dağlar ve tepeler ziyaret edilmeye ve özellikle de o yörede yaşayanlar için önem taşımaya başlamıştır.

Anadolu'da üretilen mitler zaman geçtikçe İslamiyet ile de kaynaşmıştır. Ermiş olduğu düşünülen kişiler için dağların zirvelerine mezarlar yapılmıştır. Türkiye'de kutsal kabul edilen birçok dağ ve bu dağlarda ermişlere ait mezarlar bulunmaktadır. Bu mezarlarda yatan evliyaların ya da erenlerin birçoğunun varlığı meçhul olsa da dağlar kişileştirilmiştir (Bonney, 2000, s. 147; Önal, 2003, s. 109). Dağ mitindeki inanış; insanların Tanrı'ya ulaşmak ve dileklerini kabul ettirmek için evliya ya da erenlerden medet umma biçimine dönüşmüştür.³

³ Anadolu'da İslamiyet'ten sonra da dağların kutsal yerler olduğu inancı devam etmektedir. Dağlara atfedilen kutsallık tek tanrılı Musevilik, Hıristiyanlık, İslamiyet dinlerinin tümünde ve ayrıca Sümer, Hindu, Yunan, Mısır ve Çin inanışlarında da bulunmaktadır.

Orta Asya'dan Anadolu'ya göçen kişilerin erenleri ve evliyalari yaşatma isteklerinden biri de Anadolu'da yeni yerleştikleri bölgelerde kendileri için yurt yapanları ölümsüzleştirmektir. Bölgenin beyleri himayesindekileri bir arada tutmak ve yeni yurtlarını sahiplenmelerini sağlamak için evliya ve erenleri aracı kılmıştır. Bilgeliğine inanılan bu kişileri yüce dağ başlarına yerleştirerek onlara hem mekân hem de makam tahsis etmiştir. İnsanlar da bu mekânları ziyaret ederek alperenlere olan vefa borçlarını ödemektedir (Gökbel, 2002, s. 3). Anadolu'da sık rastlanan dağlara ait söylenceler İslamiyet ile değişime uğramıştır. İslamiyet'te mübarek mekânlar arasında gösterilen dağlar, özellikle, Bektaşî ve Alevi kesimler tarafından büyük bir önemle anılmaktadır (Ocak, 1993, s. 402). Bu bağlamda; kült ve mit yaklaşımı arasındaki fark göz önünde bulundurulduğunda; özellikle İslamiyet'in yoğun etkisiyle birlikte Orta Asya'daki dağ kültürünün Anadolu'da dağ mitine dönüştüğü görülmektedir. Her iki yaklaşımda da dağ kutsal kabul edilmektedir.

Anadolu'nun geçmişinde dağın kutsallığı konusunda dikkat çekici örnekler bulunmaktadır. Anadolu'da kutsal olarak kabul edilen en bilindik dağ; Komagene Kralı Antiochos tarafından zirvesine heykeller yapılan Nemrut Dağı'dır. Kutsal tapınak olarak kabul edilen bu mekânda Tanrı heykelleri yer almaktadır (Yaşar, 2018, s. 23). Kutsal kabul edilen bir diğer dağ ise eski adı Dindymos olan Murat Dağı'dır. Bu dağın bulunduğu bölgeye verilen Dindymene ismi de Frigyalıların Tanrıçası olarak bilinen Kybele'ye verilen unvanlardan biridir. Kybele'ye Magnesia (Manisa) yakınlarında yer alan Sipylos Dağı'na referansla Meter Sipylyene, Troas bölgesinde bulunan İda Dağı'na referansla da Meter İdaia unvanı verilmiş ve bu bölgeler kutsal kabul edilmiştir. Dağ isimlerinden türetilen ve kutsallık atfedilen isimler zamanla farklı kentlerdeki sıradan yerlere de ad olarak verilmiştir (Roller, 2004, s. 197). Yunan mitolojisindeki Olympus Dağı; Zeus, Hermes, Apollo gibi tanrı ve tanrıçaların yeri olarak kabul edilmiştir (Baş, 2013, s. 168). Türklerin bu kültür ortamına girmesi Şamanist mitosları, Anadolu'da karşılaştıkları zengin mitoslarla yeniden biçimlenmiş ve yeni yeni efsaneler oluşmuştur (İndirkaş, 2007, s. 104). Mitolojik anlatıların izlerinin yoğun olarak bulunduğu Anadolu'nun birçok bölgesinde kutsal dağlarla ilgili anlatıların Türklerin taşıdığı mitlerle harmanlandığı ve halk tarafından birlikte söylendiği görülmektedir.⁴

Sözlü kültürde ağızdan ağıza dolaşarak toplumları birbirine bağlayan mitsel söylenceler çağımızda teknoloji ile hem biçim ve hem de anlatı mecrası değiştirerek televizyon üzerinden yeniden inşa edilmektedir. Önceleri akşamları büyüklerin çocuklara ve diğer aile bireyelerine anlattıkları mitsel söylenceler, evlerin başköşesine kurulan televizyon aracılığıyla nakledilir olmuştur. Teknolojinin sağladığı olanaklar çerçevesinde anlatıyı görsel-işitsel olarak renklendiren televizyon insanları kolayca cezbetmiştir.

⁴ İnsanlar dağların yanı sıra bölgelerindeki ağaç, mağara gibi unsuları, taşı ve toprağıyla tüm vatani kutsallaştırma yoluna gitmişlerdir (Gökbel, 2002, s. 3).

Televizyon Dizisi Üzerinden Dağ Mitinin Yeniden İnşası

Bilim ve teknoloji alanında yaşanan hızlı değişim insanların düşünce yapısıyla birlikte toplumsal kurum ve kültürler üzerinde de değişim ve dönüşümlere neden olmuştur. Kültür, toplumsal değişimle bağlantılı olarak kendini yenilemektedir. Bu bağlamda folklorik anlatılar da kültürel olarak değişime uğramaktadır. Sözlü kültürde insanların bir araya gelmesi ile üretilen mit, destan, masal, efsane gibi anlatılar, bugün radyo, televizyon ve internet gibi teknolojik araçlar üzerinden yeniden üretilmektedir (Özdemir, 2012, s. 401). Mitleri kültürel anlam taşıyan göstergeler olarak tanımlayan Barthes'a göre mitler egemen sınıfın ideolojik amaçlarına hizmet eden karmaşık iletişim sistemleridir ve kültürel olarak egemen sınıfın ideolojisini taşırlar (Yılmaz, 2024, s.11).

Kültürün üretimi ve yeniden biçimlendirilmesinde kullanılan iletişim araçları yaşamın içerisinde yer almaya başladığı günden bu yana içeriklerin oluşturulmasında mitlerden de faydalanmaktadır. Toplumsal olarak yüzlerce yıldır anlatılan hikâyeler artık farklı ekranlar aracılığıyla sunulmaktadır. Örneğin televizyon üzerinden izleyici ile buluşan hikâyeler büyük oranda bilindik olsa da teknoloji ile dolayımlanması hikâyeleri çekici kılmaktadır. Sözlü kültürdeki hikâye anlatıcılığının devamı kabul edilen televizyon, yapılan görsel ve işitsel düzenlemelerle ilgi duyulan bir anlatı mecrası olmuştur. Televizyonun popülerliğini devam ettirebilmek için yapılan programlarda halkın sevdiği ve bildiği halk kültürü motifleri ekrana taşınmakta, dolayısıyla teknolojik olarak yeniden üretilmektedir.

Televizyon, her yaşa ve ilgiye hitap eden yapısı gereği programlardan oluşan parçalı bir yayın akışına sahiptir. Televizyon İzleme Araştırmaları Komitesi'nin (TİAK) yaptığı en son araştırmaya göre; toplam izlenme payı en yüksek olan tür yani en çok izlenen programlar yüzde 29 ile televizyon dizileridir. Bu nedenle günlük olarak en uzun yayın süresi de televizyon dizilerine aittir ve Türkiye bazında televizyon dizisi izlenme oranı 1 saat 44 dakikaya karşılık gelmektedir (TİAK, 2021). İzlenme oranı yüksek olan televizyon dizilerinin, toplumsal etkisinin de izlenme oranına koşut olarak yüksek olduğu düşünülmektedir. İzlenme oranı yüksek olan *Gönül Dağı* adlı televizyon dizisi 2020-2021 yılı kış ve bahar yayın döneminden bu yana beş sezondur Cumartesi günleri saat 20.00'de TRT 1 ekranında izleyici ile buluşmaktadır. Dizide Anadolu bozkırında hayallerinin peşinden koşan üç kuzenin hikâyeleri anlatılırken halk kültürünün efsaneleri, gelenekleri ve sevdaları *Gönül Dağı*'nın temsiliyetinde işlenmektedir. Dizi başlangıcında yer alan şu sözlerle izleyiciyle buluşmuştur: "Nerede bir aşığın, bir yetimin kalbi kırılrsa Gönül Dağı'ndan bir parça taş kopar derler. Ama büyük, ama küçük..." (TRT 1, tarih yok).

Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinde çekilen *Gönül Dağı* dizisinde hikâyenin geçtiği yer olan Gedelli, Niğde'nin Ulukışla ilçesine bağlı bir köydür. Köyün yakınlarında yer alan dağa ait nesilden nesile aktarılan bir efsane bulunmaktadır: Efsaneye göre kasabanın gariban bir çobanı vardır. Çoban kasabanın zenginlerinden birinin koyun sürüsünü gütmektedir. Gel zaman git zaman çoban sü-

rüsünü güttüğü zengin kasabalının kızına gönlünü kaptırır. İmkânsız bir aşka düştüğünü bilir ancak gönül ferman dinlemez. Nasıl olduysa olmuş, bütün kasaba gariban çobanın bu zengin adamın kızına âşık olduğunu öğrenmiştir. Özellikle de kasabanın gençleri bu durumu duyar duymaz bunu eğlenilecek bir şey zannederek çobanla dalga geçerler. Günün birinde zengin adam kızını evlendirmeye karar verir. Davul bile dengi dengine ya, zengin adam kızını kasabadan zengin birinin oğluna verir. Bu durumu da eğlenceye çevirmeye çalışan cahil gençler hemen harekete geçer. Kızın düğün günü, “kız seni çağırıyor” diyerek gariban çobanı *Gönül Dağı*’ndan kasabanın meydanına çağırırlar. Sonra da kasaba meydanında onunla dalga geçerek gülüp eğlenirler. Çobanın gönlü kırılır. Yapılanlar karşısında dünyası başına yıkılan çoban kendini tekrar dağlara vurur ve bir daha kasabaya inmez. Uzun yıllar boyunca ne zaman kasabada bir kişinin gönlü kırılrsa ya da bir yetim ağlasa *Gönül Dağı*’ndan taşlar koparak düşer (TRT 1, tarih yok).

Walter J. Ong, *Sözlü ve Yazılı Kültür* adlı eserindeki değerlendirmesinde; sözlü kültürden yazıya geçerken düşünme ve anlatım biçimlerine gelen yeniliklerle birlikte kulağın göze teslim olduğunu söylemektedir (2014, ss. 140-145). Bu değişimden sonra söz/sözsözsel anlamlandırma süreci, insan yaşamının gelişimi ile bağlantılı biçimde, yerini görsel anlamlandırmayı sağlayan yazıya bırakmıştır. Teknolojik gelişmelerle bağlantılı olarak bir sonraki aşama, elektronik araçlar aracılığıyla kültürel aktarımın sağlanmasıdır. Elektronik araçlarda yaşanan değişim ve gelişim sonrası sözsözsel olan, görsel ile birleşerek görsel anlatıya dönüşmüştür (Gariper, 2022, s. 94). Bu anlamda söz ile görüntüyü birleştiren iletişim araçları modern anlatıyı da biçimlendirmiştir. Yaklaşık yüz yıldır insanların hayatında olan sözsözsel ve görüntülü anlatıcı televizyon diziler aracılığıyla hikâyeler anlatılmaktadır. Bu hikâyelerin vazgeçilmez konularından biri Anadolu mitleridir.

Mitleri bilmek bir bakıma nesnelere kökeninde yer alan gizeme ulaşmak demektir. Diğer bir anlatımla insan, miti anlamakla nesnelere kökenine inebilmekte ve bunun sonucunda da nesnelere kontrol altına almayı başararak onları istediği biçimde yönlendirebilmektedir. Toplumsal yapılarda mitlerin insan davranışlarına da model oluşturduğu ve bu yolla insanların yaşamlarına anlam ve değer kazandırdığı gerçeği vardır (Eliade, 1993, s. 9). Günümüzde kitle iletişim araçları aracılığıyla yaşatılan mitler; insanlara ve topluma rol model olmakta, yaşam biçimleri sunmaktadır. Doğayı, canlıları, nesnelere ve dünyayı anlama ya da anlamlandırma çabasından ortaya çıkan mitler kitle iletişim araçları vasıtasıyla anlama ve anlamlandırma sürecinde etkili olmaktadır. Görsel ve işitsel kitle iletişim aracı televizyon ele alınan konular bağlamında mitlerin toplumsal oluşumu yanında toplumsal bütünleşmeyi sağlama yönünde de işlev görmektedir. Teknolojik bir aygıt olmasına rağmen televizyonun içeriğini oluşturan şey toplumsal yapıda şekillenmektedir.

Yöntem

Barthes'a göre miti karakterize eden içerikten çok biçimsel yönü olduğu için çözümleme yapılırken de ideolojik tarafından ziyade mesajların nasıl oluşturulduğu ve nasıl ikna edici hâle getirildiği analiz edilmektedir (akt. Bingöl, 2024, s. 35).

Mitleri göstergebilimsel bir yaklaşımla çözümleyen Roland Barthes, görsellerdeki mitleri çözümlemeye üç boyutlu bir örüntü üzerinde durmaktadır. Bunlar; gösteren, gösterge ve gösterilen kavramlarından oluşmaktadır. Barthes; mitin, semiyotik sistemin ikincil düzeni olduğunu belirtmektedir (2003, s. 123). Barthes, bu ikincil anlamdaki gösterilenleri ideolojik olarak tanımlamaktadır. Böylece ikincil anlam dizgesinin gösterileni tarafından ifade edilen ideolojinin doğallaştırılmış gösterileni olarak insan yaşamına sızmaktadır.

Barthes'a göre mit, sıradan bir söz olmaktan çok anlamını tarihten ve toplumdaki almaktadır. Mitin daha başlangıçta bir bildiri olduğu kabul edildiğinde, söylenenin bir nesne, bir kavram ya da bir düşünce olmadığı, bir anlamlama biçimi olduğu söylenebilir (Barthes, 2003, s. 179). Barthes, miti incelemek için dilbilimin yeterli olmadığını, onu anlamak ve anlamlandırmak için göstergebilimin gerekli olduğunu dile getirmektedir. İnsanlar etrafındakileri ve doğayı daha önceden bildikleri ile anlamlandırmaktadır. Bu anlamda mitler görsel anlatı dünyasının en çok başvurulan kaynağı olmaktadır. Bireyler parçası oldukları doğa ile ilişki kurarken, kendilerini doğadan ayırma zorunluluğu da taşımaktadır. Doğa ile kültür arasında bulunan karmaşık ilişki tabuları yanında, tercih edilen davranış, mitler biçiminde adlandırılmaktadır. Mitler temelde birer kültür olgusu olarak görev yapmaktadır (Önal Akkaş, 2008, s. 83). İnsanlar günlük yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar ve yaşadıkları çıkmazlar karşısında kendilerine dayanak aradığında inançlar önemli destek sağlamakta, mitlerde bu sürece yardımcı olmaktadır.

Mit mekanizması genellikle alışılmış olan temsil biçimlerinin gündelik hayattaki nesnelere ve pratiklerle, iç içe geçmesi biçiminde işlerlik kazanmaktadır. Dolayısıyla ideolojik anlamlar o nesne veya pratikle doğal, sağduyulu bir gerçeklik kazanmaktadır. Barthes'a göre, zamanla medyada inşa edilen mitler, kitleler açısından neyin doğru ya da neyin yanlış olduğu konusunda belirleyici işlev üstlenmektedir. Süreçte doğal göstergeler yerini yapay göstergelere bırakmaktadır (Barthes, 2014, s. 25). Bu arada egemen yapı da varlığını sürdürüebilmek için mitlere gereksinim duymaktadır. Mitlerin meşrulaştırılması toplumda var olan çelişkileri gidermek amacıyla kullanılmakta, ideolojiler doğrultusunda dolaşıma sokulmaktadır.

İdeolojik bir kitle iletişim aracı olan televizyon kendisine yüklenen hikâye anlatıcısı işlevi ile mitlerin topluma aktarılmasında önemli bir işlev görmektedir. Hikâye anlatıcılığı, nesiller arasında problem çözme ve kültüre ilişkin aktarım yapabilecek iletişim yapısının oluşturulmasını sağlayarak kültürün varoluş koşullarından biri olmuştur (Crawford, 2012). Televizyon yayıncılığı aynı zamanda ticari bir iş olduğu için kitle iletişime özgü prensiplerle işlemektedir.

Dolayısıyla kitle iletişim araçlarının temel prensibi olan ve ticari yayıncılığın gereği olarak izleyiciyi çekmek ve bu izleyiciyi pazarlamak gibi bir işleve sahiptir (McQuail & Windahl, 2005, s. 76; Çevik, 2015, s. 36). Bu nedenle izleyicinin ilgisini çekmek, merak uyandırmak, izlenirliğini arttırmak için televizyon programları ve özellikle televizyon dizileri anlatılarında aşk hikâyelerine yer vermektedir.

Gönül Dağı dizisi; aşk masalı ekseninde Türklerin toplumsal yapısında geçmişten bugüne var olan dağ miti olgusunu zengin bir görsel anlatımla hikâyeleştirmektedir. Bir kamu kurumu olarak TRT dizinin tanıtım videolarının ve görsellerin yer aldığı internet sitesinde; toplumsal kültürün korunması ve yaşatılması konusunda üstlendiği misyonu ile ülkemizin değerlerini, tarihini, kültürünü, gücünü ve sesini tüm dünyaya yansıtmayı hedeflediğini belirtmektedir (TRT Kurumsal, 2025). Toplumsal yapının şekillenmesinde önemli katkısı olduğu düşünülen ve 2020'den itibaren beş sezondur çekilen *Gönül Dağı* dizisinde dağ miti önemli bir unsur olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda; TRT için bir proje yapım olan *Gönül Dağı* dizisi hem dağ mitinin yer alması hem de yüksek izleyici sayısına ulaşması nedeniyle inceleme kapsamına alınmıştır. Çalışma, dizi içerisinden alınan görüntülerin betimsel analizi ile gerçekleştirilmiştir.

Betimsel analiz, gözlem sonucu elde edilen verileri düzenleyerek ve yorumlayarak okuyucuya sunmaktır. Elde edilen veriler daha önceden belirlenen tema çerçevesinde sınıflandırılıp, özetlenmekte ve yorumlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2008, s. 224). Çalışma bu kapsamda Barthes'ın kültürel kodlarla mitleştirme yaklaşımı bağlamında betimsel analizle *Gönül Dağı* dizisinde geleneksel anlatılarda toplumu belli bağlamlarda bir arada tutma yaklaşımı çerçevesinde nasıl konumlandırıldığı ve yeni hikâye anlatıcı televizyona nasıl aktarıldığı bağlamında bir inceleme yapılmaktadır.

Gönül Dağı dizisi

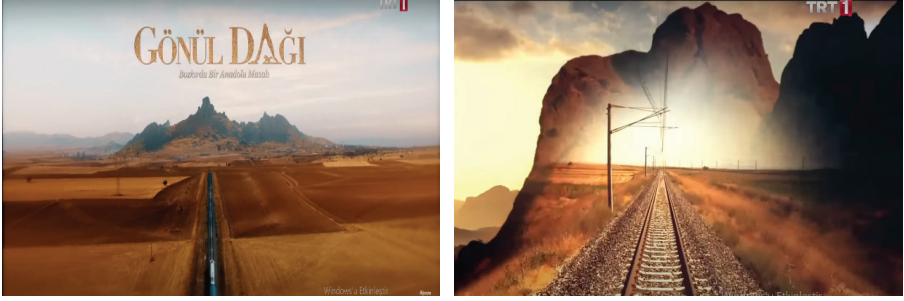
TRT 1 kanalında 17 Ekim 2020'den bu yana beş yayın dönemi süresince cumartesi akşamları saat 20.00'den sonra prime-time'da (yüksek izlenme oranına sahip dilim) yayına giren televizyon dizisidir. Dramatik unsurların yer yer komedi ile işlendiği dizinin olay örgüsü bir aşk hikâyesi üzerinden ilerlemektedir. TRT'nin internet sayfasında "bozkırda bir Anadolu masalı... Sapsarı toprakların, yıllarca dile gelen efsanelerin, unutulmaz aşkların hikâyesi..." (TRT, 2024) olarak ifade edilen *Gönül Dağı* dizisinde toplumsal yapıda birleştiricisi bir unsur olan dağ miti ile şekillendirilmiş bir aşk hikâyesi anlatılmaktadır.

Dizide Gedelli isminde bir kasabada yaşayan ve günümüzün bilimsel verileri ile geçmişin mitsel anlatıları arasında kalan üç erkek kuzenin dağa yüklenen ruhsal özelliği bilimsel olarak çözme istekleri konu edilmektedir. Küçük yaşlarından itibaren teknolojiye meraklı bu mucit gençler çocukluklarında dinledikleri hikâyeler ile dağın kutsal ruha sahip olduğu anlatıları birleştirmeye çalışmakta; inançlar, kutsallık, geleneksel anlatı ve bilimsel bilgi ışığında *Gönül Dağı*'nın sırrını çözmek için uğraşmaktadır.

Bulgular ve Tartışma

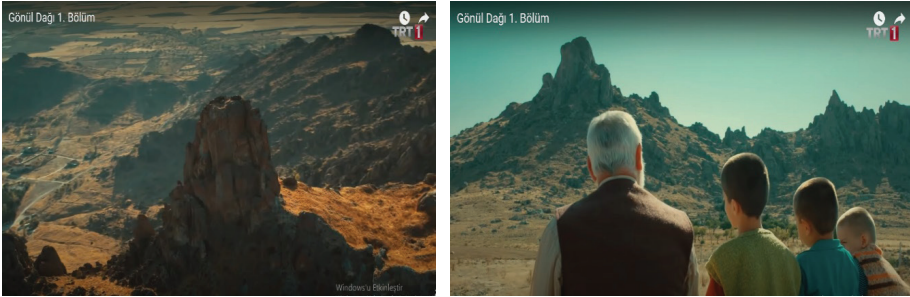
Barthes'ın işaret ettiği biçimiyle insanlar tarafından oluşturulan ve zaman içinde de kalıp yargılara dönüşen mit mekanizması günlük hayatın işleyişi içerisinde bugünkü nesne ve pratiklerle iç içe geçerek yakınlaşmaktadır. Barthes'ın yaklaşımı temel alınarak yapılan betimsel çözümlemede *Gönül Dağı* dizisi içerisinde dağ motifine sıkça yer verildiği ve dizi anlatısının da dağ miti çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Dağ miti dizide yaşlı bir adamın hikâye anlatımından yola çıkılarak oluşturulan görsel ve işitsel anlatı ile bugünkü duygu ve davranışlara referans oluşturmaktadır. Bu bağlamda dizide konu edilen aşk hikâyesi dağ miti üzerinden ele alınmaktadır.

Görsel 1-2. Gönül Dağı dizisi giriş jeneriği, Gönül Dağı, 1. bölüm (TRT 1, tarih yok)

Gönül Dağı dizisinin giriş jeneriği bir dağ görseli ile başlamaktadır. Böylece daha en başta izleyiciye hikâyede dağ motifinin önemli bir yer tutacağı bilgisi verilmektedir. *Görsel 1*'de genel planda birleşen yol ile dağ resmi gelecek olayların dağ ile bağlantılı biçimde ilerleyeceğine vurgu yapmakta, karayolunun varış noktası yüksek bir dağ ile birleşmektedir. *Görsel 2*'de de diğer bir ulaşım aracı olan trenin üzerinden geçtiği raylar dağ resmi ile üst üste bindirilerek dağın kutsallığına vurgu yaparak demiryolunun dağ ile buluştuğu nokta aydınlanmaktadır. Roux'a göre dünyanın ya da imparatorluğun merkezi ister kozmik bir dağ olsun, isterse de ormanlık, karla kaplı, ulaşılmaz, gizemli ve göğe yakın yüksekçe bir dağ olsun Türklerin dinsel tasarımlarında her zaman önemli bir yer tutmuştur (2011, s. 47).

Görsel 3-4. Gönül Dağı dizisi (TRT 1, tarih yok)

Gönül Dağı dizisinde çekim yapılan dağın görüntüsü, dağa yüklenen kutsal ruh anlamı ile örtüşecek biçimde ulu gösterilmiştir. Bu görüntüye dizi içerisinde de sık sık yer verilmektedir. *Görsel 3*'te etrafındaki diğer dağlardan farklı duruşu ve yüksekliği ile *Gönül Dağı*'na yüklenen mitsel anlam yapılan üst aç çekim ve görsel çerçevelemeyle pekiştirilmektedir. *Görsel 4*'te ise; "Yaşlı Dede" (hikâye anlatıcısı) tarafından dağa yüklenen ruhsal güç torunlarına (gelecek nesillere) aktarılmaktadır. *Yaşlı Dede* dağa bakarak anlattığı hikâyesinde kameranın çerçevelediği alan içerisine sözü edilen yüksek dağ da ulu bir şekilde yer almaktadır. Bu bağlamda hikâye anlatıcısını görüntüleyen teknolojik hikâye anlatıcısı televizyon ekranından ile iki katmanlı bir anlatım gerçekleştirilmektedir.

Görsel 5-6. Gönül Dağı dizisi (TRT 1, tarih yok)

Hikâye anlatılarında ilgi çekiciliği artırmak için eklenen aşk hikâyelerine *Gönül Dağı* dizisinde de yer verilmiştir. Dizide olay örgüsü *Gönül Dağı* yakınlarındaki kasabada doğan ve çocukluklarını burada birlikte geçiren fakat ayrılmak durumunda kalıp yıllar sonra tekrar aynı yerde buluşan iki genç üzerinden kurgulanmaktadır. *Gönül Dağı* hakkında anlatılan mit ile gençlerin bugün yaşadıkları aşk hikâyesi birbiriyle örtüşürken, beşinci ve altıncı görsellerde vurgulandığı gibi *Gönül Dağı*'nı tüm ululuğuyla gösteren hayal ve buluşma sahnelerindeki görsel düzenlemeler aşklarının büyüklüğünü de destekleyecek biçimde gösterilmektedir.

Görsel 7-8. Gönül Dağı dizisi (TRT 1, tarih yok)

Türk inanç sisteminde kutsal kabul edilen dağlar ulu, gösterişli ve ağaçsızdır. Dağlara yüklenen sembolik anlamlar ise; kudret ve irade gibi canlı varlıklara özgü mitik özelliklerdir. Dağ mitsel söylencelerin desteklediği gibi güç, kuvvet, sağlamlık, duyarlılık ve mukavemetle eşleştirilmektedir. *Görsel 7-8'*de yer alan görsel düzenleme ile dizide yer alan *Gönül Dağı*, dağlara yüklenen mitsel özellikleri vurgular biçimde kayalık ve yüksek biçimde çekilmiştir. Böylece dağ motifi mit unsurunun yanı sıra Türk toplumundaki değer yargılarına da vurgu yapmaktadır.

Görsel 9-10. Gönül Dağı dizisi (TRT 1, tarih yok)

Gönül Dağı dizisindeki mitsel anlatıya göre ne zaman sevgi konusunda bir olumsuzluk olsa ya da birinin gönlü kırılrsa *Gönül Dağı*'ndan bir taş kopmaktadır. *Görsel 9'*da kasabaya dönen *Dilek*'e, *Taner*'in "sen gitmedin mi, buradasın artık değil mi?" sözü karşısında, "a yok geçici görevle geldim, sadece beş hafta, sonra dönüyorum İstanbul'a" dediği anda dağdan bir taş koparak düşmekte ve *Taner*'in üzüntüsünü ifade etmektedir. *Dilek* ise bu durum karşısında irkilmektedir.

*Görsel 10'*da ise; birbirini seven iki gencin içinde buldukları şartlar nedeniyle kavuşamayacak olmalarından dolayı taşların düşerek mağaranı ağzının kapanması gösterilmektedir. *Dilek* karakterinin "Gönül Dağı'ndan düşen taşların sırrı belki bu mağaradadır" demesi üzerine kayalar düşerek mağaranın girişini kapatmaktadır.

Görsel 11-12. Gönül Dağı dizisi (TRT 1, tarih yok)

Dizide gençler, *Gönül Dağı*'na yörede yaşayanlar tarafından yüklenen mitik ve mistik anlamın gerçek nedenini bulmaya çalışmaktadır. 11. *Görsel*'de çocuk yaşta *Gönül Dağı*'nın bulunduğu bölgeden ayrılan ve jeoloji mühendisi olduktan sonra *Gönül Dağı*'ndan kopan taşların sırrını bilimsel olarak çözmek için dönen *Dilek* karakterinin yaptığı çalışmalar gösterilmektedir.

12. *Görsel*'de ise başrol oyuncusu kadın ve erkek karakterlerin dağdan düşen taşların volkanik bir hareketlilikten kaynaklandığını düşünerek yaptıkları araştırma belgelenmektedir. Ancak araştırma sonucu gelen raporlar bölgenin volkanik yapıda olmadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla gençlerin çocukken dinledikleri mitsel anlatıya gönderme yapılmaktadır. Dizi içerisindeki karakterler ve onların öyküsü mitsel anlatının bugünkü versiyonu biçimindedir. Dolayısıyla dağ miti bir söylence olarak televizyon yoluyla tekrar üretilmekte ve doğal bir biçimde bireylerin yaşamına taşınmaktadır. Barthes'a göre mitin görevi tarihi doğallaştırmaktır. Ancak mit olarak işleyebilmesi için yaydığı anlamın tarihsel ya da toplumsal değil, doğal olduğunu vurgulamalıdır. Bu anlamda mit depolitize olmuş konuşmadır ve toplumsal statükonun korunmasına hizmet etmektedir (Sepetçi, 2016, s. 494).

Sonuç

Toplumların yaşam biçimlerinin şekillenmesinde geçmişlerinden getirmiş oldukları inançlarının payı vardır. İnsanlar ulaşamadıkları ya da anlamlandıramadıkları şeylerin göklerden geldiğine inanmışlardır. Bu bağlamda dağ yüceliğinin ve erişilmezliğin yeryüzündeki simgesi hâline gelmiştir. Türklerin bilinen en eski tarihinde yer alan Gök Tanrı inancında dağ tanrıya ulaşmanın bir yolu olarak görülmekte ve kutsal kabul edilmektedir. Kültürel çeşitliliğe sahip Anadolu'da da dağ önemli bir figür ve anlatıların dikkat çeken bir motifidir.

İslamiyet ile inanç sisteminde değişiklik olsa da bazı eski inançlar varlığını bugün hâlâ devam ettirmektedir. Bunlardan biri de dağ kültürüdür. Orta Asya'dan Anadolu'ya göçen Türklerin burayı kendilerine yurt yapanları, erenlerini yaşatma istekleri ile bölgeyi himaye edenlerin de buraları kontrolleri altında tutabilmek için buraları erenlere ve evliyalara tahsis etmeleri dağlara kutsiyet kazandırmıştır. Zaman içerisinde islamiyetin de yoğun etkisiyle birlikte Orta Asya'da dinî inanışlarında kült olarak yer alan dağ motifi Anadolu'da söylence biçimini alarak dağ mitine evrilmiştir.

Bir anlatı biçimi olan mit insanlık tarihi ile yol almaktadır. Geçmişte mitler ve hikâyeler sözel biçimde sonraki nesillere aktarılırken bugün görsel ve işitsel elektronik anlatıcılar vasıtasıyla kitleyle buluşmaktadır. Günümüzde mit üretme aracı televizyon diziler aracılığıyla hikâyeler anlatılmaktadır. Toplumsal olarak erişimin kolay olduğu televizyon yayınları egemen kültürün taşıyıcılığını yaparak yeniden üretimine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda iyi çalışılmış bir televizyon dizisi senaryosu kültürel çeşitliliği fazla olan Türkiye coğrafyasında halk kültürünün devamı açısından önem taşımaktadır. Ancak televizyonun popüler kültürün de taşıyıcısı olduğu bilgisi de göz ardı edilmemelidir. Temelde

ticari kaygı taşıyan televizyon yayıncılığı geleneksel kültürün anlatılarını popüler kültür anlatıları ile harmanlamakta, var olan statükonun devamını sağlamaktadır.

Gönül Dağı dizisi TRT'nin proje dizisi olarak geleneklerin korunması, daha önceleri kutsal görülen anlatıların unutturulmaması, birlik ve beraberliğin korunması amacıyla genç nesillere modernize edilmiş bir hikâye anlatmaktadır. Bunu yaparken Barthes'ın vurguladığı gibi göstergelerin yan anlamı aracılığıyla kültürel yapı ile eklemlenerek, toplumu yönlendirme ve inanç bağıını güçlendirme temelinde egemen yapıyı pratik ve sağduyulu biçimde güçlendirmektedir. Böylece geleneksel yapıyı muhafaza ederken toplumsal düzenin devamı şeklinde taşıyıcılığı görevi de üstlenmektedir. Aynı zamanda Barthes'ın işaret ettiği şekliyle mitlere yüklenen işlev olarak doğa ile kendini farklılaştırması yanında tarihi doğallaştırma biçimi olarak da kendini göstermektedir.

Kaynakça

- Akgün, E. (2007). Şamanist Türk halklarında kurban sungusu ve kendisine kurban sunulan varlıklar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 139-153.
- Barthes, R. (1979). *Göstergebilim ilkeleri* (B. Vardar & M. Rıfat, Çev.). Kültür Bakanlığı.
- _____. (2014) *Çağdas söylenler* (T. Yücel, Çev.). Metis Yayınları.
- Baş, M. (2013). Dinlerde ve geleneksel Türk inanışlarında dağ kültü. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(1), 165-179.
- Boks, A. A. (1991). *İslam ansiklopedisi* (3. Cilt). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bingöl, İ. (2024). Roland Barthes'ta mit ve burjuva ideolojisi. *Kilikya Felsefe Dergisi*, 1, 33-49.
- Bonnefoy, Y. (2000). *Antik dünya ve geleneksel toplumlarda dinler ve mitolojiler sözlüğü* (L. Yılmaz, haz.) (2. Cilt). Dost Kitabevi.
- Boratav, P. N. (2012). *Türk mitolojisi - Oğuzların - Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin mitolojisi*. BilgeSu Yayıncılık.
- Candan, E. (2011). *Türkler'in kültür kökenleri*. Sınır Ötesi Yayınları.
- Crawford, C. (2012). *Chris Crawford on interactive storytelling*. New Riders.
- Çeribaş, M. (2021). Türk Kültüründe Kut inancı ve Kut aktarma yolları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(36), 1185-1206.
- Çevik, M. (2015). Televizyon dizileri halk hikâyelerinin modern şekli midir?, *Millî Folklor*, 106, 34-46.
- Çirkin, S. (2022). *Güney Sibirya arkeolojisi ve Şamanizm*. Yapı Kredi Yayınları.
- Drury, N. (1996). *Şamanizm, Şamanlığın ögeleri* (E. Şimşek, Çev.). Okyanus Yayınları.

- Eliade, M. (2003). *Dinler tarihine giriş* (L. Arslan, Çev.). Kabalıcı Yayınları.
- _____. (1993). *Mitlerin özellikleri* (S. Rifat, Çev.) Simavi Yayınları.
- _____. (2012). Şamanizm üzerine son çalışmalar. *Dinler Tarihi*, 1(1) (Yaz, 1961), 152-186. Chicago Üniversitesi Yayınları.
- Ergun, P. (2004). *Türk kültüründe ağaç kültü*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Gariper, K. (2022). Mitten sinemaya Olympos'tan Hollywood'a göstergelerarası düzlemde tanrıların göçü. *Millî Folklor*, 134, 92-105.
- Gökbel, A. (2002). Güründe ziyaret yerleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 1-15.
- Güngör, H. (2007, 16-17 Nisan). Geleneksel Türk dininden Anadolu'ya taşınanlar. *Yaşayan Eski Türk İnançları Bilgi Şöleni: Bildiriler*. Öncü Basımevi.
- Heredotos (2021). *Tarih* (M. Ökmen, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İnal, M. N. (2003). Dağ kültü, eren kültü ve şenliklerinin Muğla'daki yansımaları. *Bilig Dergisi*, (25), 99-124.
- İnan, A. (1986). *Tarihte ve bugün Şamanizm*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- _____. (1998). *Makaleler ve incelemeler*. T.T.K Yayınları.
- İndirgaş, Z. (2007). *Türk mitosları ve Anadolu efsanelerinin izdüşümü*. İmge Kitapevi.
- McQuail, D., & Windahl, S. (2005). *İletişim modelleri* (K. Yumlu, Çev.). İmge Yayınları.
- Ocak, A. Y. (1993). Dağ: Eski Türkler'de dağ kültü. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (8. Cilt.).
- Ong, W. J. (2014). *Sözlü ve yazılı kültür –Sözün teknolojileşmesi-*. Metis Yayınları.
- Ögel, B. (2006). *Türk mitolojisi II*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Önal, M. N. (2003). Dağ kültü, eren kültü ve şenliklerinin Muğla'daki yansımaları. *Bilig Dergisi*, 25, 99-124.
- Önal Akkaş, S. (2008). Mit ve felsefe. *Milli Folklor*, 77, 83-88.
- Özdemir, N. (2012). *Medya kültür ve edebiyat*. Grafiker Yayınları.
- Polat, B. (2007). Türk kültüründe yağmur duası (Azatlı kasabası örneği). *Dinî Araştırmalar Dergisi*, 9(27), 275-283.
- Roller, Lynn E. (2004). *Ana Tanrıça'nın izinde Anadolu Kybele kültü* (B. Avunç, Çev.). Homer Kitabevi.
- Roux, J. P. (2011). *Eski Türk mitolojisi*. BilgeSu Yayıncılık.
- Sepetçi, T. (2016). Levi-Strauss ve Roland Barthes'in yaklaşımıyla "God Of War III" oyununun mitsel çözümlemesi. *TRT Akademi*, 1(2).
- Sinanoğlu, M. (2009). *İslam ansiklopedisi* (37. Cilt). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Şener, C. (2010). *Şamanizm, Türkler'in İslamiyet'ten önceki dini*. Etik Yayınları.
- Televizyon İzleme Araştırmaları Komitesi (TİAK). (2021). *Televizyon izleme ölçümü 2020 Yıllığı*.
- TRT Kurumsal (2024). <https://www.trt.net.tr/kurumsal/tarihce> adresinden erişilmiştir.
- TRT 1 (tarih yok). Gönül Dağı. 17 Eylül 2024 tarihinde <https://www.trt1.com.tr/diziler/gonul-dagi-17> adresinden erişilmiştir.
- Yalman, A. R. (1997). *Cenupta Türkmen oymakları I*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yaşar, M. (2018). Nemrut Dağı kutsal alanı: I. Antiochus'un dehası. *İnönü University Journal of Art and Design*, 9(19), 19-27.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2024). Göstergibilim. *Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları*. <https://siinav.ataaof.edu.tr/pdf.aspx?du=SOMI4hRI6/FwhfElnRZFTw==> adresinden erişilmiştir.
- Yörükhan, T. (2009). *Şamanizm*. Ötüken Neşriyat A.Ş.,

Etik Kurul Onayı: Etik kurul onayına ihtiyaç bulunmamaktadır.

Çıkar çatışması: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal destek: Finansal destek bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: N. Bolat (%50), E. Sırer (%50).

Ethics committee approval: There is no need for ethics committee approval.

Conflict of interest: There are no conflicts of interest to declare.

Financial support: No funding was received for this study.

Author contribution rate: N. Bolat (50%), E. Sırer (50%).